

Úvod do lexikologie – slovní zásoba (語彙) japonštiny

I. Japonská slovní zásoba (広辞苑 240000 hesel, 大辞典 700000 hesel)

I. 1 Rozvrstvení slovní zásoby podle původu

Slova japonského původu (和語): 「やま」「かわ」「さくら」「あさひ」「のりもの」「おもちゃ」「さかな」

Sinojaponská slova (漢語/和製漢語): 「山脈」「庭園」「勉強」「国立」

Cizí slova (外来語): 「ペン」「ギター」「コーヒー」「エチケット」「エネルギー」

-změny v přepisu (キリシタン / クキリスチャン) (ベロニカ / ヴェロニカ)

Slova smíšená (混種語): 「歯ブラシ」「運動靴」「プロ野球」「半そでシャツ」

Zastoupení jednotlivých druhů v lexikui

73,181 hesel: 24,708 (33.8%) japonská slova, 35,928 (49.1%) sinojaponská slova, 6,415 (8.8%) cizí slova, 6,130 (8.4%) smíšená slova

Zastoupení jednotlivých druhů v psaném jazyce:

	Slova jap. původu (和語)	Sinojaponská slova (漢語)	Cizí slova (外来語)	Slova smíšená (混種語)
poměr v roce 1956 ⁱⁱ	36.7% / 53.9%	47.5% / 41.3%	9.8% / 2.9%	6.0% / 1.9%
poměr v roce 1994	25.7% / 35.7%	34.2% / 49.9%	33.8% / 12.3%	6.4% / 2.1%

I. 2 Rozvrstvení slovní zásoby podle slovních druhů

- podstatná jména 82.37%, slovesa 9.09% příslovce 2.46%

NA-přídavná jména 2.02% I-přídavná jména 1.24%

- relativně málo přídavných jmen :

př.: voňavý いいかおりがする, pracovitý はたらきもの, starý としより, ...

- slovesa mají relativně široký význam:

př.: 行く、飲む、とる X složená slovesa (のみこむ、ひきとる) X zvukomalebná příslovce

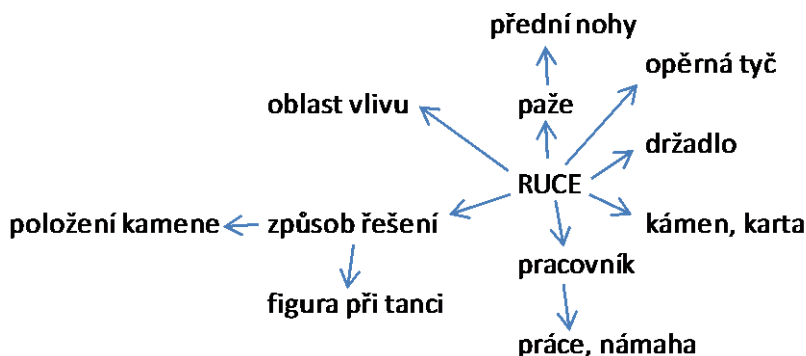
I.3 Vztahy v rámci slovní zásoby

- homonymie (同音異義語) X polysémie (多義語)

- polysémie: rozšíření významu na základě metonymie, metafory

př.: 手

1) ruce	7) práce, námaha
2) paže, přední nohy	8) figura při tanci
3) držadlo (část, která jako 2) vyčnívá z těla nádoby)	9) způsob řešení
4) opěrná tyč např. ke květinám	10) pracovník
5) položení kamene při igo, šógi	11) karta, kámen (viz.10)
6) oblast vlivu	

- radiální kategorie (numerativy)

- velké množství homonym (あめ、のうがく、こうぎょう、せいしぎょう、じゅん、...)

- velké množství synonym (nejen zdvojením slovní zásoby wago X kango) a slov s podobným významem (類義語):

はな ^{かた} の 話す、語る、述べる / こわい、おそろしい

- antonyma (対義語): 明るい X 暗い、上 X 下、出席 X 欠席

- hyperonyma (上位語) a hyponyma (下位語): ハチ → クマバチ、スズメバチ、ジガバチ、ミツバチ

II. Zvláštnosti slovní zásoby plynoucí z geokulturního pozadí

II.1 Osobní zájmena

- velká stylistická pestrost (hl. 1. a 2. osoba jed. č.) a dynamika v čase
- důraz na relativní sociální postavení a jeho vyjádření

II.2 Systém kosoado

- místní a další užití (zájmena; příslovce; složená slovesa; přídavná jména)

- výsledek vnímání distinkce UČI / SOTO

	blízké (1. os.)	střední vzd. (2. os.)	vzdálené (3. os.)	tázací
věci, lidé, události	これ こいつ このひ	それ そいつ そのひ	あれ あいつ あのひ	どれ どいつ どのひ
místa, části	ここ	そこ	あそこ	どこ
směr, strana, výběr	こちら	そちら	あちら	どちら

II.3 Zvukomalebna slova

- 擬態語 ぎたいご ペコペコ、きらきら、もたもた、ぴかぴか、によろよ、ごしごし、
びしょびしょ、びちゃびちゃ、じめじめ、じとじと、しっとり、
- 擬声語 ぎせいご キャーキャー、ピンポン、バタバタ、ザーザー、ニャーニャー、ワンワン、
- důraz není na precizním vyjádření propozice, ale na pocitu, modalitě

II.4 Názvy příbuzenských vztahů

otec, matka とう お父さん、かあ お母さん / ははおや 母親、ちちおや 父親 /

sourozenci にい お兄さん、ねえ お姉さん、おとうと 弟さん、いもうと 妹さん / あに 兄、あね 姉、おとうと 弟、いもうと 妹

babička, dědeček じい お祖父さん、ばあ お祖母さん / そふ 祖父、そぼ 祖母

strýc, teta おばさん おばさん、おじさん おじさん / おじ 叔父、おじ 伯父 おば 叔母、おば 伯母

sestřenice, bratraci:いとこ vnoučata: まご

manželka: つま、かない、にようば、よめさん、おくさん、ふじん、...

manžel: しゅじん、だんな、おっと、内の (あの) 人...

- výsledek vnímání distinkce UČI / SOTO

+ fiktivní použití

II.5 Přírodní úkazy a jevy

- znalost do jisté míry spojena s konceptem きご 季語
- déšť: しぐれ (pozdní podzimní déšť)、さみだれ (časné letní déšť)、ゆうだち (déšť/přeháňka)、みぞれ (liják)、きりさめ (mženi)、つゆ (období dešťů)、
- vítr: のわき (podzimní silný vítr)、こがらし (podzimní silný studený vítr)、ならい (zimní studený vítr)、いなさ (jihovýchodní silný vítr)、

- roční doby, přechody: はるめく、あきめく、はつしも (první mrazíky)、はつゆき (první sníh)、
- vegetace - trávy: ささ、しの、あし、おぎ、かや、すすき、こも、すげ、がま、
- zvířata – ryby: こい、ふな、たい、さけ、ます、あじ、ふぐ、こち、はも、
ぶり > せじろ - つばす - わかな - かていお - いなだ - わらさ - ぶり、
- zvířata – hmyz: こうろぎ、すずむし、まつむし、きりぎりす、くつわむし、
- podstatnější než samotná existence těchto názvů je jejich aktivní znalost mezi uživateli
- naopak domácí zvířata (koně, kozy, ovce, ...), jehličnany, hvězdy, názvy kovů a nerostů – velmi málo v rámci japonských slov, většinou přejato
- lidské tělo a vnímání – obecnější, hrubší segmentace: て、あし、しり、ひげ、ちち、
- vnitřní orgány téměř všechny sinojaponského původu (výjimka きも)

II.6 Smyslové vjemy, pocity, morální hodnocení

- vjemy – obecnější, hrubší nuance:
からい、かたい、見る、聞く、…
- pocity – jemnější nuance:
ostýchat se, cítit se nesvůj: きがねをする、きまずい、きがひける、…
zlobit se, rozzlobit se: おこる、ふんがいする、はらがたつ、かんかんだ、…
být podrážděn: しゃくにさわる、むしゃくしゃする、いらいらする
být nesvůj, stydět se: はずかしい、きまりがわるい、てれくさい、てれる、はにかむ
- 和製漢語: ^{おせいかんご} しんぱい (obavy)、けねん (obavy)、むねん (lítost)、りっぷく (zlost)、へいき (bez obav)、ほんき (upřímnost)、だいじょうぶ (bez problémů)、みれん (lítost)、ぞんぶん plnost, úplnost、ぞんがい (mimo očekávání)、あんがい (mimo očekávání)、かんべん (pardon, odpuštění)、とくしん (souhlas, přesvědčení)、なっとく (souhlas, přesvědčení)、しょうち (pochopení)、ようじん (opatrnost)、しんぼう (vytrvalost)、えんりょう (ostych)、かくご (připravenost)

II.7 Hodnotící a jiná příslovce:

せっかく、わざわざ、さすがに、そろそろ、…

??? Jaké znáte vztahy mezi prvky slovní zásoby - doložte příklady. Jmenujte a doložte příklady tři specifika japonské slovní zásoby. Jak můžeme rozdělit japonskou slovní zásobu podle původu, doložte příklady. Co jsou radiální kategorie?

ⁱ zastoupení v 8. vydání 『新選国語辞典』(2002)

ⁱⁱ všechny údaje jsou z rozsáhlých výzkumů lexika používaného v časopisech, první číslo počet tokenů, druhé počet typů